

5. Ковальов Д., Плетникова І. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства // Економіка України. – 2001. – № 4. – С. 35–40.

Отримано 14.06.2012

УДК 330.11

В.Ю.СВІТЛИЧНА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджуються питання сутності фінансової безпеки банківських установ України. Вивчаються основні складові системи фінансової безпеки вітчизняних банків та аналізуються інструменти її забезпечення.

Исследуются вопросы сущности финансовой безопасности банковских учреждений Украины. Изучаются основные составные элементы системы финансовой безопасности отечественных банков и анализируются инструменты ее обеспечения.

Problems of financial security of banking institutions in Ukraine essence are explored. Main components of local banks financial security system are studied, and instruments for its achieving are analyzed.

Ключові слова: банк, банківська система, фінансова безпека, безпека банківської діяльності.

Однією з важливих складових економічної інфраструктури держави виступає банківська система. Представлена сукупністю банків, банківська система впливає на фінансову, виробничу та інші сфери економіки, а також забезпечує безперервний та ефективний обіг фінансових ресурсів у масштабах всієї держави. Банківська діяльність пов'язана із консолідацією всіх учасників ринкових відносин та щоденно ставить за мету забезпечення необхідними кредитним ресурсами суб'єктів економіки, комфортного обслуговування всіх клієнтів та збереження їх довіри до банківського сектора. Виходячи з цього, перед банківською системою постає завдання досягнення фінансової стійкості кожного окремого банку та гарантування фінансової безпеки всієї системи в цілому. Вплив факторів світової фінансової кризи та загроз внутрішнього характеру обумовлює актуальність вирішення проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки банків, що дозволить здійснювати превентивні дії та мінімізувати негативні наслідки кризових явищ у банківській системі України.

Питанням сутності, складових елементів та побудови механізму фінансової безпеки на макро- та мікрорівнях присвячено численні праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: О. Барановський, Т. Болгар, С. Васильчак, Р. Гриценко, С. Добринь, А. Єпіфанов, Т. Кельдер, О. Ки-

риченко, Г. Крамаренко, І. Крупка, З. Сороківська [1-3, 6-8, 17, 11-14, 16] та ін. [15]. Але, незважаючи на значну увагу цьому питанню, основні аспекти фінансово-економічної безпеки банківської діяльності залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшого дослідження.

Безпека банківської діяльності визначається у працях численних дослідників:

- безпека банків – це стан захищеності життєво важливих інтересів банку від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань і окремих осіб, здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування і розвитку відповідно до статутних цілей [4];

- безпека банків – представляє собою систему заходів, яка забезпечує захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх та внутрішніх загроз [9];

- безпеку банківської діяльності слід розуміти, передусім, як: безпеку банку як організації; безпеку банківського персоналу; безпеку банківських операцій [5];

- безпека банків – це стан стійкої життєдіяльності, за якої забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів [6];

- безпека банків – представляє собою стан захищеності банку від внутрішніх і зовнішніх загроз [16];

- безпеку банківської діяльності слід трактувати як: стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація мети банку та основних його інтересів, захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування; властивість своєчасно й адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього і зовнішнього середовища банку; здатність протистояти різним посяганням на власність, діяльність і імідж банку, створювати ефективний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз [10].

Підсумовуючи наведені трактування, автори вважають, що безпека банківської діяльності представляє собою сукупність умов, за яких досягається раціональне використання ресурсів, що є у розпорядженні банківської установи, забезпечується її здатність швидко реагувати на вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, а також забезпечується її фінансова стійкість.

Нестабільність світових фінансових ринків, зростаюча загроза чергової фінансової кризи світової економіки обумовлює необхідність постійної уваги до забезпечення безпеки банківської діяльності. Не можна не погодитися, що відбувається «... виведення питання щодо міцності банківських сейфів на рівень проблеми фінансової безпеки держави,

зокрема, і національної безпеки в цілому» [2]. Фінансова безпека виступає складовою економічної безпеки банківської діяльності. Як справедливо зазначає фахівець з питань економічної безпеки О. Барановський: «Забезпечення фінансової безпеки комерційних банків та їх установ є дуже важливим ще й тому, що підрив довіри до кредитних інститутів завдає збитків фінансовій безпеці всієї країни. Передусім, слід зазначити, що фінансова безпека банків – проблема не лише національна, а й міжнародна» [1].

У науковій думці з різних позицій трактується сутність категорії «фінансова безпека банків», і на сьогодні не існує її загальноприйнятого визначення. Перелічимо найбільш поширені підходи до визначення цієї категорії (табл.1).

Таблиця 1 – Перелік існуючих трактувань до визначення фінансової безпеки банків

Джерело	Сутність визначення фінансової безпеки банківської діяльності
О.Барановський [1]	фінансова безпека комерційного банку – це: – сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; – стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує
А. Єпіфанов [18]	під фінансовою безпекою банку слід мати на увазі такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Р. Гриценко [7]	фінансово-економічна безпека банківської системи – це такий її стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи
О. Хитрін [19]	фінансову безпеку банку можна визначити як динамічний стан, при якому він: – юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; – забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; – володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу

На наш погляд, найбільш ґрунтовне та об'єктивне визначення досліджуваної економічної категорії запропоновано у праці [3], згідно з яким «фінансова безпека банку – це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрі-

шніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку» [3].

Базуючись на численних дослідженнях фінансової безпеки банків і аналізі наукових робіт [1, 3, 6, 14, 16, 18] можна виділити наступні її характеристики (табл. 2).

Таблиця 2 – Характеристики фінансової безпеки банківських установ

Характеристика	Деталізація
фінансова безпека обумовлена:	рівнем підтримання ліквідності, впровадженням фінансових інновацій, охороною інформації, збереженням активів, забезпеченням прибутковості [1]
принципи фінансової безпеки:	законність; самостійність і відповідальність; економічна доцільність; компетентність; цілеспрямованість; координація і взаємодія; конфіденційність [6]
вимоги, що забезпечують надійність фінансової безпеки:	безперервність безпеки; плановість безпеки; конкретність безпеки; активність безпеки; універсальність безпеки; комплексність безпеки [10]
фактори, що безпосередньо впливають на фінансову безпеку	1) наявність економічних нормативів, що регламентують банківську діяльність, їх обґрунтованість; 2) система розрахунків, яка застосовується; 3) організаційна структура банку і рівень заробітної плати; 4) довіра до банківської та грошової системи і купівельна спроможність національної валюти; 5) конкурентне середовище, методи, що застосовуються в конкурентній боротьбі; 6) локальні і глобальні фінансові кризи [2]
показники оцінки фінансової безпеки	на макрорівні: коефіцієнт достатності капіталу; коефіцієнт маневрування коштами; коефіцієнт концентрації власного капіталу; частка проблемних кредитів у активах банку; на макрорівні: відношення активів банківської системи до ВВП; частка активів недіючих банків у загальній сумі активів комерційних банків; розмір чистих внутрішніх активів НБУ (розмір грошової маси і розмір емісій) та розмір чистих зовнішніх резервів НБУ (різниця між зовнішніми кредитами і розміщенням валютних активів НБУ за межами України); частка іноземного капіталу у сукупному капіталі банківської системи; обсяг фонду страхування ризиків, так і стан його формування [16, 1]

Для кожного банку виступає життєво необхідним здійснювати попереджувальні дії, спрямовані на підтримку належного рівня фінансової безпеки. Використовуючи систему показників-індикаторів, банківський менеджмент повинен діагностувати та прогнозувати наявні та потенційні загрози фінансовій безпеці та, у разі необхідності, своєчасно вживати необхідні заходи. Окрім того, серед заходів забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності в Україні можна назвати: підсилення державного регулювання банківської сфери (підвищення ефективності

механізму рефінансування банків, підсилення рівня нагляду НБУ за діяльністю комерційних банків, запровадження санкцій відносно банків, які не дотримуються основних економічних нормативів та ін.); удосконалення методичної бази оцінки рівня фінансової безпеки банку; зміцнення позиції державних банків в реалізації стратегії економічного розвитку країни; наблизити діяльність вітчизняних банків до міжнародних стандартів, зокрема сучасних вимог Базельського та Європейського комітету; підвищити ефективність діяльності та фінансову стійкість банків шляхом поліпшення якості корпоративного управління, у тому числі досягнення більшої прозорості діяльності банків, ефективності ризик-менеджменту, вдосконалення відносин органів управління банків, акціонерів тощо [14, 16].

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / Економіка і прогнозування. – 2006. – №1. – С. 7-26.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О.І. Барановський. – К.: КНЕУ, 2008. – 759 с.
3. Болгар Т.М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України / Т.М. Болгар: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Тетяна Миколаївна Болгар; [Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»]. – Суми, 2009. – 22 с.
4. Большой экономический словарь / ред. А.Н. Азрилян. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Ин-т новой экономики, 1999. – 1248 с.
5. Букин С. Безопасность банка / С. Букин // Банковские технологии. – 2003. – № 9. – С. 7-10.
6. Васильчак С.В. Організація банківської діяльності в Україні / С.В. Васильчак, С.Ф. Вintonяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 153-157.
7. Гриценко Р. Економічна безпека банківської системи України / Р. Гриценко // Вісник Національного банку України. – 2003. – №4. – С.27-28.
8. Добринь С.В. Аналіз впливу факторів фінансової безпеки на фінансову стійкість банків / С.В. Добринь, І.Б. Убілава // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №29. – С. 92-96.
9. Енциклопедія банківської справи України / ред. В. С. Стельмах; Національний банк України, Інститут незалежних експертів. – К.: Молодь: Ін Юре, 2001. – 632 с.
10. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: [навч. посібник]. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.
11. Кельдер Т.Л. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / Т.Л. Кельдер, Л.В. Худолей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2012/Economics.
12. Кириченко О.А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / [О.А. Кириченко, В.С. Сідак та ін.]. – К.: Університет «Крок», 2008. – 403 с.
13. Крамаренко Г.О. Реалізація Базельських рекомендацій як фактор підвищення ефективності Української банківської системи / Г.О. Крамаренко, Т.М. Болгар // Сучасні тенденції розвитку банківської системи та фінансових ринків: зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – Т.1 – С. 88-93.

14.Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М. Крупка // Бізнес-Інформ. – 2012. – №6. – С.168-175.

15.Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: [наказ Міністерства економіки України від 20 березня 2007р. №60]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article>.

16.Сороківська З. До питання фінансової безпеки банку в умовах світової економічної кризи / З. Сороківська // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 8. Частина 1. – С. 404-408.

17.Стрельбицька Л.М. Банківське безпекознавство / Л.М. Стрельбицька, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжевський [навч. посібник] / За ред. М.П. Стрельбицького. – К.: Кондор, 2007. – 602 с.

18.Фінансова безпека підприємств та банківських установ: монографія/ за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова, [А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.

19.Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – №11. – С. 118-124.

Отримано 09.10.2012

УДК 338.23(075.8)

О.О.МЕЛЬНИК

Харківська національна академія міського господарства

СУТНІСТЬ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано визначення «стратегія забезпечення економічної безпеки автотранспортного підприємства». Розглянуто автотранспортне підприємство з позиції стратегічного менеджменту. Проведено диференціацію видів стратегії розвитку автомобільного підприємства за їх рівнем. Сформовано роль розробки стратегії економічної безпеки у забезпеченні ефективного та стійкого розвитку автотранспортного підприємства.

Предложено определение категории «стратегия обеспечения экономической безопасности автотранспортного предприятия». Рассмотрено автотранспортное предприятие с позиции стратегического менеджмента. Проведена дифференциация видов стратегии развития автотранспортного предприятия по их уровням. Сформирована роль разработки стратегии экономической безопасности в обеспечении эффективного и устойчивого развития автотранспортного предприятия.

Category definition «strategy of ensuring economic safety of the motor transportation enterprise» is offered. The motor transportation enterprise from a position of strategic management is considered. It is carried out differentiation of types strategists of development of the motor transportation enterprise behind their levels. The development role strategists of economic safety in providing an effective and sustainable development of the motor transportation enterprise is created.

Ключові слова: економічна безпека, стратегія забезпечення економічної безпеки автотранспортного підприємства, стратегічний менеджмент.

З переходом України до ринкової економіки відбулися зміни в плануванні, управлінні, стратегічному розвитку діяльності підприємств.